

Examen VMBO-GL en TL

2022

tijdvak 2
tijdsduur: 2 uur

economie CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 42 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 55 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

T-shirts uit Bangladesh

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 en 2 in de bijlage.

Bangladesh is een ontwikkelingsland in zuidelijk Azië. Er wonen 160 miljoen mensen, waarvan een kwart onder de armoedegrens leeft. Bangladesh heeft zich gespecialiseerd in de productie en export van kleding. De export van Bangladesh bestaat voor meer dan 80% uit de export van kleding.

Gebruik informatiebron 1.

1p 1

In 2017 bedroeg de totale Nederlandse goederenimport € 400 miljard. Nederland importeert maar weinig uit Bangladesh.

→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

In 2017 was de importwaarde van Nederland uit Bangladesh ... (1) ... (minder dan 1% / precies 1% / meer dan 1%) van de totale waarde van de Nederlandse goederenimport. Nederland had in dat jaar een ... (2) ... (tekort / overschot) op de goederenbalans met Bangladesh.

Een groot deel van de Nederlandse import uit Bangladesh bestaat uit kleding, zoals T-shirts. Er worden in Nederland geen T-shirts geproduceerd.

Gebruik informatiebron 2.

2p 2

Volgens het CBS waren er 17,5 miljoen Nederlanders in 2018.

→ Bereken hoeveel T-shirts er gemiddeld per Nederlander gekocht werden. Schrijf je berekening op.

tabel   prijzen van geïmporteerde T-shirts in 2018

	importprijs in €
uit Bangladesh	2,00
uit overige landen	3,50
gemiddelde alle landen	3,00

Gebruik de tabel en informatiebron 2.

- 1p   3   Toon met een berekening aan dat in 2018 de gemiddelde importprijs € 3 was. Schrijf je berekening op.

Vroeger had Nederland een uitgebreide textielindustrie. Die is vrijwel geheel verdwenen.

- 2p   4   Nederland kan niet concurreren met Bangladesh als het gaat om de productie van T-shirts. Een belangrijke reden is het arbeidsintensieve productieproces van T-shirts.
 → Leg uit dat Bangladesh een betere concurrentiepositie heeft vergeleken met Nederland bij arbeidsintensieve productie.

- 1p   5   Hoe noemen we de werkloosheid die ontstaat door het verplaatsen van de textielindustrie van Nederland naar Bangladesh?
 A   conjuncturele werkloosheid
 B   seizoenswerkloosheid
 C   structurele werkloosheid
 D   verborgen werkloosheid

<p>In 2013 stortte in Bangladesh een kledingfabriek in, waarbij vele slachtoffers vielen. Als gevolg van deze ramp werd er een veiligheidsakkoord opgesteld tussen internationale vakbonden, maatschappelijke organisaties en kledingbedrijven. De arbeidsomstandigheden in de kledingfabrieken in Bangladesh worden dan gecontroleerd door buitenlandse controleurs.</p>	<p>Veel Nederlandse winkelketens ondertekenden het akkoord.</p> <div style="background-color: black; color: white; text-align: center; padding: 5px;">2018 ACCORD SIGNATORIES</div>
---	--

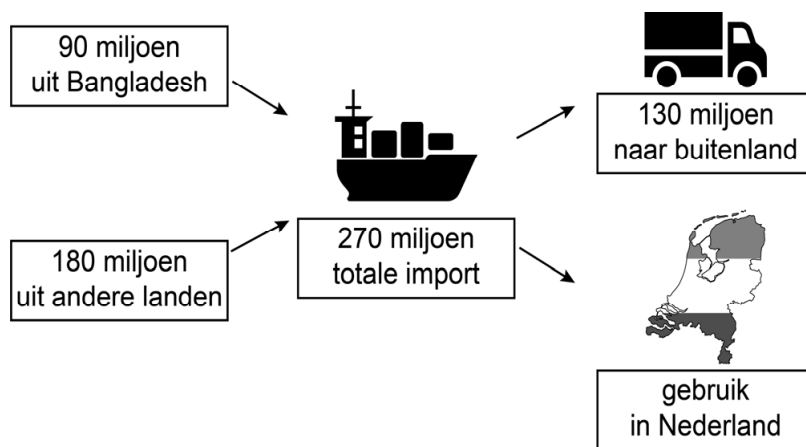
- 1p 6 Veel Nederlandse winkelketens hebben het akkoord ondertekend. Het gevolg kan zijn dat de T-shirts uit Bangladesh duurder worden. Deze winkelketens verwachten echter dat door het ondertekenen van het akkoord de winst gelijk zal blijven of toenemen.
- Leg uit dat door het ondertekenen van het akkoord de winst van deze winkelketens kan stijgen.

T-shirts uit Bangladesh

informatiebron 1 Nederlandse import- en exportwaarde van goederen met Bangladesh × € 1.000

jaren	importwaarde	exportwaarde
2015	870.473	184.460
2016	989.592	195.358
2017	1.252.461	334.870

informatiebron 2 import en export T-shirts Nederland in 2018

De vliegtaks

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

Er is veel vraag naar vliegreizen binnen Europa, want soms is het spotgoedkoop. Mensen vliegen om een weekend te shoppen naar Londen. Vliegverkeer heeft negatieve externe effecten, zoals de uitstoot van broeikasgassen als CO₂.

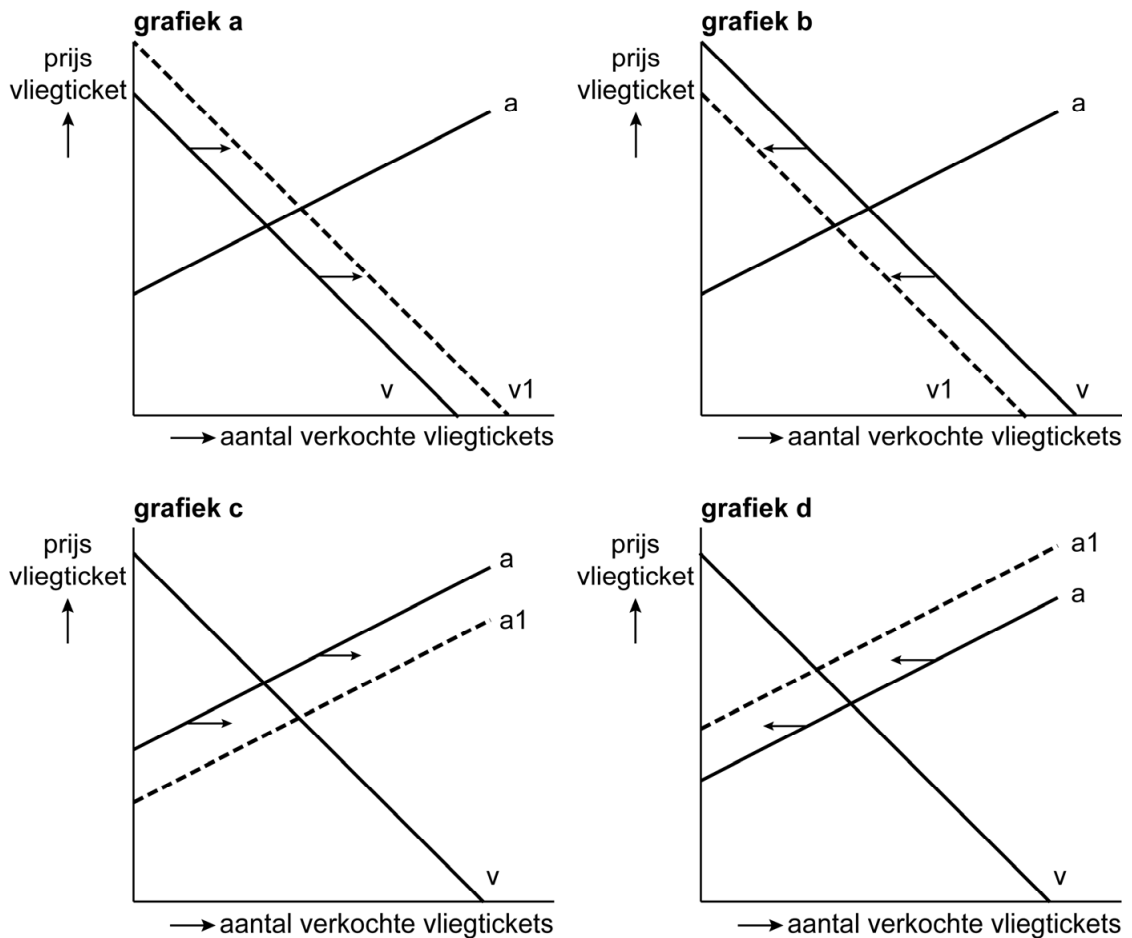
- 1p 7 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
- De markt voor vluchten van Amsterdam naar Londen is een voorbeeld van een ...(1)... (abstracte / concrete) markt. Er zijn veel aanbieders voor vluchten van Amsterdam naar Londen, er is sprake van ...(2)... (een monopolie / een oligopolie / monopolistische concurrentie).
- 1p 8 Een econoom doet onderzoek naar het verminderen van CO₂-uitstoot op vliegreizen. Zij merkt op: "De prijs van een ticket is niet het enige waar consumenten op letten. Een vliegreis is blijkbaar een heterogeen goed."
→ Geef een voorbeeld waaruit blijkt dat een vliegreis een heterogeen goed is.

De evenwichtsprijs op deze markt ligt momenteel op € 60 enkele reis.

Gebruik informatiebron 3.

- 1p **9** Bereken de omzet van alle enkele reis vluchten van Amsterdam naar Londen. Schrijf je berekening op.
- 1p **10** De econoom: "Om de CO₂-uitstoot te verlagen moet vliegen duurder worden, zodat er minder gevlogen wordt. Het is vreemd dat er over vliegtuigbrandstof (kerosine) geen accijns en btw wordt betaald, zoals op benzine en diesel. Een vliegtaks zou heel logisch zijn."
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
De econoom vindt het logisch om ook accijns op vliegtuigbrandstof te heffen; de vliegtaks. Accijnzen zijn ...(1)... (directe belastingen / indirecte belastingen / niet-belastingen). De consument voor een vliegreis extra te laten betalen, past volgens de econoom bij het ...(2)...
(draagkrachtbeginsel / profijtbeginsel / solidariteitsbeginsel).

De econoom verwacht dat, als er een vliegtaks wordt ingevoerd, de vliegmaatschappijen de accijns zullen doorberekenen in de prijs van een vliegticket.

- 1p 11 Welke grafiek is een juiste weergave van de verwachting van de econoom?
- A grafiek a
  - B grafiek b
  - C grafiek c
  - D grafiek d

De econoom stelt dat de evenwichtsprijs (€ 60) van een vliegticket met 12,5% zal stijgen door de vliegtaks.

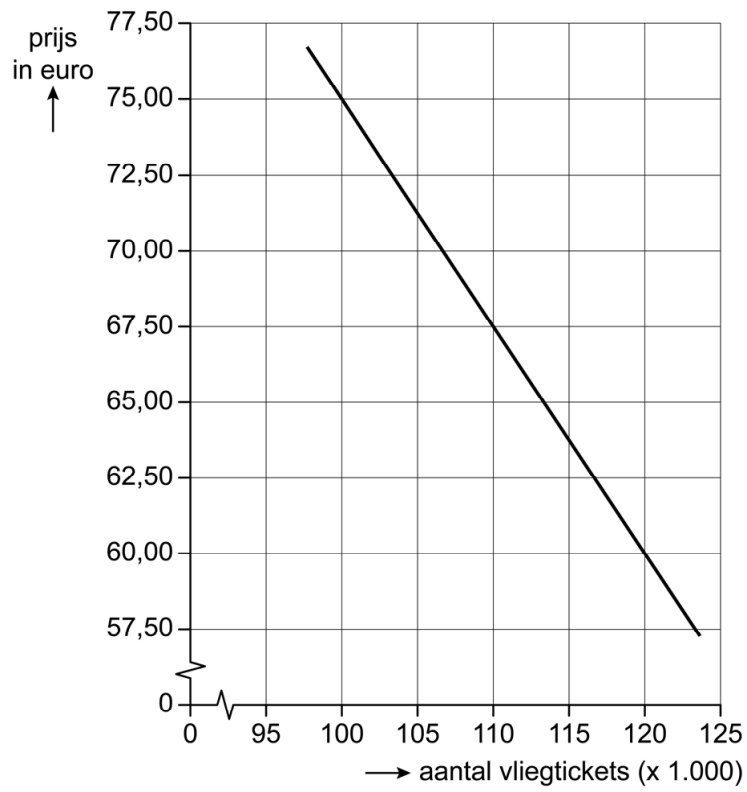
Gebruik informatiebron 3.

- 2p 12 Bereken de procentuele afname van het aantal vliegtickets bij de stijging van de evenwichtsprijs. Schrijf je berekening op.

De vliegtaks

informatiebron 3 de vraag naar vliegtickets van Amsterdam naar Londen

Betalen voor Bello

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4 in de bijlage.

In Nederland bezitten 4,5 miljoen gezinnen een huisdier, zoals een hond, een kat, een konijn, een kanarie of een reptiel. Een deel van het gezinsinkomen wordt hieraan besteed. De bestedingen aan een huisdier zijn onder te verdelen in vaste lasten, dagelijkse uitgaven en incidentele uitgaven.

- 1p 13 Welke van de volgende bestedingen is een incidentele uitgave?
- A de aanschaf van het dier
  - B de jaarlijkse vaccinaties
  - C de voeding
  - D het zaagsel als bodembedekking in het hok
- 1p 14 Huisdieren en hun bezitters zijn regelmatig op bezoek bij de dierenarts. De kosten daarvan kunnen hoog oplopen. Steeds meer honden- en kattenbezitters sluiten om die reden een huisdieren-ziektekostenverzekering af voor hun huisdier. Wat is een gevolg van het afsluiten van een huisdieren-ziektekostenverzekering voor de verdeling van het huishoudelijke budget?
- A De vaste lasten nemen af en de post incidentele uitgaven neemt af.
  - B De vaste lasten nemen af en de post incidentele uitgaven neemt toe.
  - C De vaste lasten nemen toe en de post incidentele uitgaven neemt af.
  - D De vaste lasten nemen toe en de post incidentele uitgaven neemt toe.
- Gebruik informatiebron 4.*
- 2p 15 Zijn onderstaande conclusies juist of onjuist?
Doe het zo: Neem de nummers 1, 2 en 3 over op je antwoordblad en noteer daarachter of de conclusie juist of onjuist is.
- 1 12,7% van de huisdieren is een postduif of een andere vogel.
  - 2 59,2% van de gezinnen in Nederland heeft een huisdier.
  - 3 Er zijn meer vissen dan alle andere huisdieren bij elkaar.
- 1p 16 Er zijn 33,5 miljoen huisdieren in Nederland. Jaarlijks wordt € 2,01 miljard besteed aan de aanschaf (15%), voeding (65%) en verzorging (20%) van huisdieren.
- Bereken de gemiddelde jaarlijkse bestedingen aan voeding per huisdier. Schrijf je berekening op.

In bijna de helft van de Nederlandse gemeenten betalen hondenbezitters hondenbelasting.

Elke gemeente bepaalt zelf het tarief van de hondenbelasting. Gemiddeld betaalt de bezitter van één hond in Nederland € 45,50 per jaar. De gemeente Koggenland hanteert het laagste tarief en het is het duurst voor hondenbezitters in de gemeente Groningen.

- 1p 17 Bereken met indexcijfers het tarief van de hondenbelasting in beide gemeenten.
Doe het zo: Noteer op je antwoordblad achter a en b het juiste bedrag met berekening.

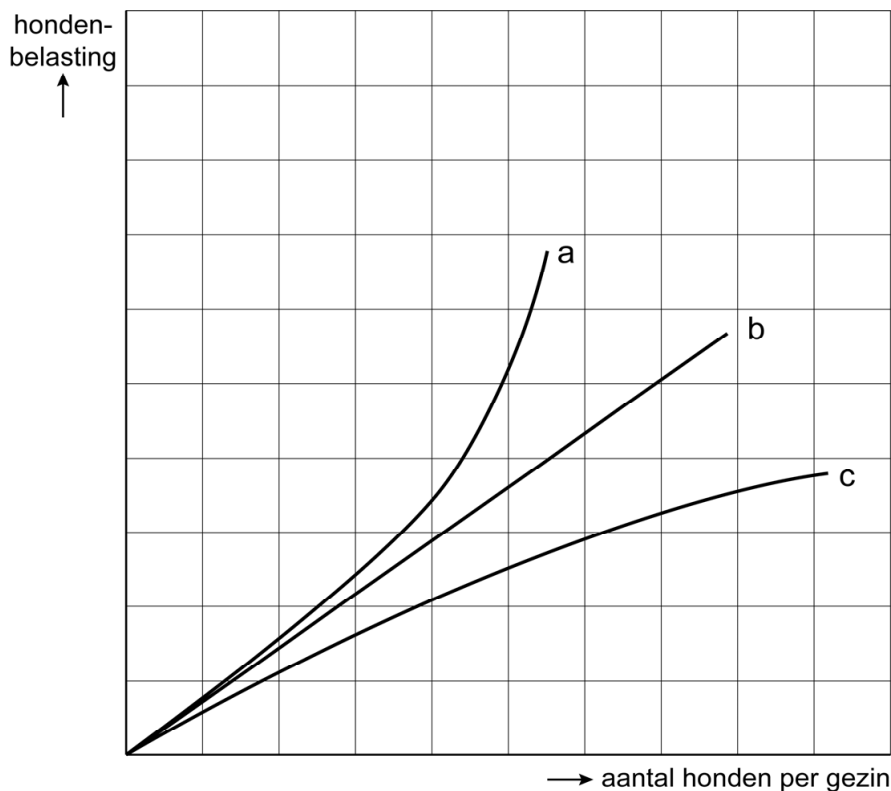
	tarief hondenbelasting	indexcijfer tarief hondenbelasting
Koggenland	a	40
gemiddelde in Nederland	€ 45,50	100
Groningen	b	270

De belastingtarieven voor een tweede of derde hond in een gezin kunnen hoger of lager zijn dan de tarieven voor de eerste hond. In de gemeente Beekdaal is het jaartarief per hond als volgt:

tabel   jaarlijks tarief hondenbelasting gemeente Beekdaal

aantal honden per gezin:	
eerste hond	€ 61,88
tweede hond	€ 98,41
derde en elke volgende hond, per hond	€ 132,21

grafiek hondenbelasting

- 1p 18 *Gebruik de tabel en de grafiek.*
 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden of letters in. Kies uit de woorden of letters die tussen haakjes staan.

Het systeem van hondenbelasting in de gemeente Beekdaal is ...(1)... (degressief / progressief / proportioneel). In de grafiek is dit weergegeven door de lijn ...(2)... (a / b / c).

informatiebron 4 huisdieren in Nederland

17 miljoen
aantal mensen
in Nederland

7,6 miljoen
aantal gezinnen

4,5 miljoen
aantal gezinnen
met huisdieren

33,5 miljoen
aantal huisdieren

1. vissen
18 miljoen

2. postduiven
5 miljoen

3. vogels
3,9 miljoen

4. katten
2,6 miljoen

5. honden
1,5 miljoen

6. konijnen
1,2 miljoen

7. reptielen
650.000

Betalingsproviders

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 in de bijlage.

Betalingsproviders zijn bedrijven die online-betalen verzorgen met software programma's als iDEAL en PayPal. Hun klanten zijn kleine en ook grote internationale webshops, zoals Ebay, Amazon en Alibaba.com.

Betalingsprovider Doekoe startte twaalf jaar geleden in Amsterdam en was al snel een groot succes. Wereldwijd werden kantoren geopend. Er waren jaren bij dat de nettowinst met 67% groeide en de omzet met 51%.

- 1p 19 Leg uit hoe de nettowinst sneller kan groeien dan de omzet.

Een Nederlandse webshop ontving in een maand via betalingsprovider Doekoe de volgende betalingen:

€ 17.000 via iDEAL in 210 betalingen

€ 15.000 via PayPal in 150 betalingen

Gebruik informatiebron 5.

- 2p 20 Bereken welk bedrag de webshop in deze maand aan Doekoe betaalt. Schrijf je berekening op.

De startup van Doekoe werd in 2006 gefinancierd door de ondernemers zelf en door vrienden.

Zij kochten aandelen op naam in het beginnende bedrijf. Nu willen die aandeelhouders hun aandelen verkopen en stapte Doekoe in 2018 naar de effectenbeurs in Amsterdam (Euronext).

- 1p 21 Door de beursgang veranderde de ondernemingsvorm van Doekoe.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

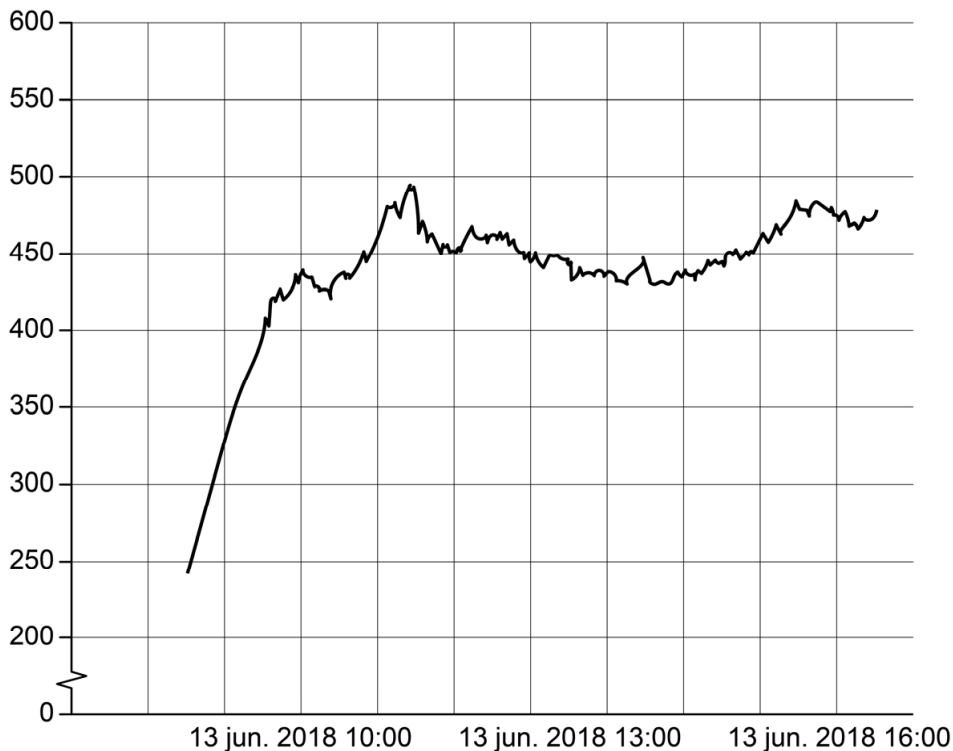
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De ondernemingsvorm van Doekoe was eerst een ...(1)... (bv / eenmanszaak / nv / stichting / vereniging) en werd na de beursgang een ...(2)... (bv / eenmanszaak / nv / stichting / vereniging).

- 2p 22 Aandelen kopen van een bedrijf is een vorm van beleggen.
→ Noem twee vormen van beloning bij het beleggen in aandelen.

De beursgang van de aandelen Doekoe is bij de introductie een groot succes op de effectenbeurs.

Beleggers betalen vlak na beursgang bijna twee keer de introductieprijs van het aandeel Doekoe

bron: Bloomberg

Op de eerste dag van de beursgang steeg de koers tot bijna twee keer de prijs waarmee het aandeel op de beurs kwam (de introductieprijs). De koers steeg van € 240 tot € 470 aan het eind van die dag.

- 1p 23 Waardoor kan een dergelijke prijsstijging worden veroorzaakt?
- A De vraag is kleiner dan het aanbod, dus de introductieprijs was te laag.
  - B De vraag is kleiner dan het aanbod, dus de introductieprijs was te hoog.
  - C De vraag is groter dan het aanbod, dus de introductieprijs was te laag.
  - D De vraag is groter dan het aanbod, dus de introductieprijs was te hoog.

- 1p 24 Pieter, een van de oprichters, bezit 266.000 aandelen Doekoe, gekocht in 2006 voor € 25.
Op 13 juni 2018 bedroeg de introductieprijs op de effectenbeurs € 240 per stuk. Om 16.00 uur was de koerswaarde € 470 per aandeel.
→ Bereken de toename van het vermogen van Pieter op 13 juni 2018 om 16.00 uur, vergeleken met de oorspronkelijke waarde in 2006. Schrijf je berekening op.

Betalingsproviders

---

informatiebron 5 prijsoverzicht van betalingsprovider Doekoe

betaalmethode	eenmalige kosten	prijzen per transactie	minimale maandelijkse prijzen
iDEAL	geen	€ 0,45	€ 100,-
PayPal	geen	1,3% van het bedrag + € 0,10 per betaling	€ 100,-

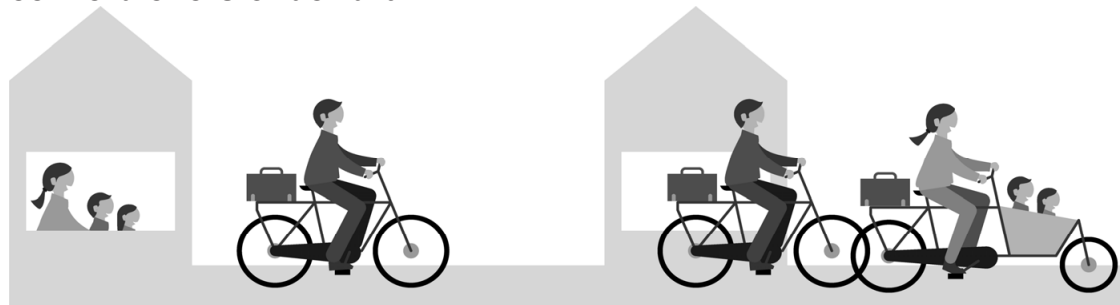
Allebei aan het werk

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 en 7 in de bijlage.

Inge en Bram zijn burens van Meryem en Ismail; beide stellen hebben twee jonge kinderen. Inge heeft geen betaald werk. Bram werkt fulltime en verdient € 40.000 per jaar. Meryem en Ismail hebben allebei een deeltijdbaan met een jaarlijks inkomen van € 20.000.

Meryem en Ismail zijn tweeverdieners. Als een van de partners niet werkt, zoals bij Inge en Bram, spreken we van een eenverdiener. De overheid stimuleert huishoudens met tweeverdieners door het systeem van belastingheffing.

eenverdieners onder druk

Inge en Bram

Meryem en Ismail

De aanslag inkomstenbelasting ziet er voor beide stellen zo uit:

	Bram en Inge	Meryem en Ismail
inkomsten voor belastingheffing	€ 40.000	€ 40.000
inkomstenbelasting voor berekening heffingskortingen	€ 15.472	€ 14.620
totaal heffingskortingen	€ 5.091	€ 12.756
te betalen belasting	€ 10.381	€ 1.864

Beide stellen verdienen per huishouden evenveel. Als de inkomstenbelasting is betaald, houden ze niet evenveel over. Dat heeft te maken met de arbeidskorting.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 25 Bereken hoeveel de gezamenlijke arbeidskorting van Meryem en Ismail hoger is dan die van Bram.
- A € 122
  - B € 244
  - C € 3.245
  - D € 7.665

- 2p 26 De overheid wil het inkomensverschil tussen werken en niet-werken vergroten.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Huishoudens die voor belastingheffing hetzelfde ...(1)... (bruto / netto) belastbare inkomen hebben, hebben ná belasting een van elkaar afwijkend ...(2)... (bruto / netto) -inkomen. Doel van de overheid is om deelname aan de arbeidsmarkt te ...(3)... (vergroten / verkleinen).

Het belastingbeleid stimuleert dat er ook in een huishouden met kinderen vaker beide ouders (gaan) werken.

indexcijfers tweeverdieners		
	2005	2015
tweeverdieners met kinderen	100	a
tweeverdieners zonder kinderen	100	100

Gebruik informatiebron 7.

- 1p 27 Bereken het indexcijfer a van het aantal 'tweeverdieners met kinderen' voor 2015, met 2005 als basisjaar. Schrijf je berekening op.

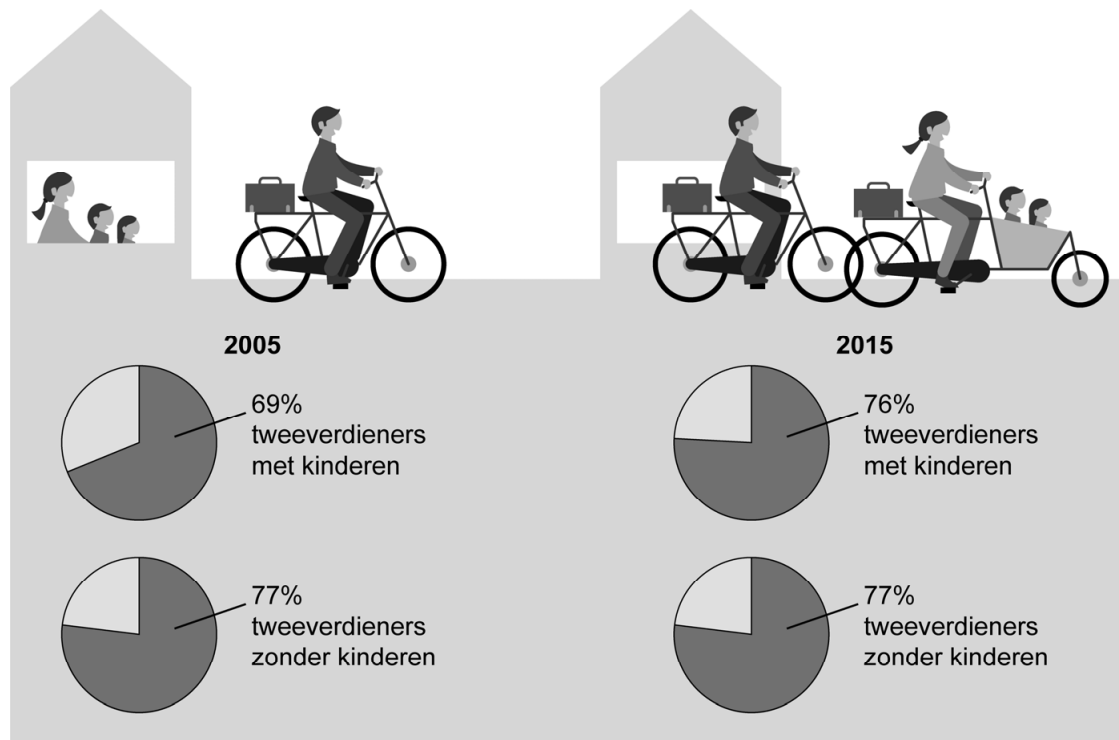
- 1p 28 De overheid wil met belastingmaatregelen de economische zelfstandigheid van vrouwen stimuleren, nu tegenwoordig bijna 40% van de huwelijken eindigt in een echtscheiding. Tegelijkertijd kunnen de overheidsuitgaven aan sociale voorzieningen dalen.
→ Leg uit dat de uitgaven aan sociale voorzieningen kunnen dalen als meer vrouwen economisch zelfstandig zijn.

Allebei aan het werk

informatiebron 6 te betalen inkomstenbelasting in euro's bij huishoudens met een bruto jaarinkomen van € 40.000 in 2018

EENVERDIENER € 40.000 bruto	
inkomstenbelasting	15.472
heffingskortingen:	
algemene heffingskorting	1.335
arbeidskorting	3.001
algemene heffingskorting partner	755
te betalen belasting	10.381
TWEEVERDIENER € 40.000 bruto (2 × € 20.000)	
inkomstenbelasting partner 1	7.310
inkomstenbelasting partner 2	7.310
inkomstenbelasting totaal	14.620
heffingskortingen:	
algemene heffingskorting partner 1	2.265
algemene heffingskorting partner 2	2.265
arbeidskorting partner 1	3.123
arbeidskorting partner 2	3.123
inkomensafhankelijke combinatiekorting partner 2	1.980
te betalen belasting partner 1	1.922
te betalen belasting partner 2	-58
gezamenlijk te betaling belasting	1.864
Beide gezinnen hebben één of meer kinderen onder de 12 jaar. Bij het tweeverdienersgezin verdienen beide partners € 20.000 per jaar.	

informatiebron 7 het deel tweeverdieners van de huishoudens met en zonder kinderen in Nederland

Zoete handel met bittere smaak

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 8 en 9 in de bijlage.

In Europa wordt suiker gemaakt van (suiker)bieten. In Brazilië wordt rietsuiker geproduceerd. De prijs van suiker op de wereldmarkt daalt al jaren. Brancheorganisaties van Europese suikerboeren willen dat de Europese Unie (EU) met maatregelen komt om deze lage prijs voor suiker te

compenseren. In het verleden heeft de EU al vaker ingegrepen om de Europese suikerboeren te beschermen tegen te lage prijzen voor hun product.

- 1p 29 In 1968 besloot de EU maatregelen voor suiker in te voeren om meer zelfvoorzienend te worden. Welke van de onderstaande maatregelen bevordert de zelfvoorziening voor suiker in de EU?
- A invoerheffingen verhogen
  - B invoerquota verhogen
  - C uitvoersubsidies verhogen

De jarenlange bescherming van Europese suikerboeren door de EU leverde in 2002 een klacht op bij de WHO (Wereldhandelsorganisatie). Brazilië, het grootste suiker producerende land, beschuldigde de EU van oneerlijke concurrentie.

De uitvoersubsidies van de EU leiden tot oneerlijke wereldhandel. Suikerboeren uit ontwikkelingslanden kunnen hierdoor nauwelijks meer winst maken op hun suiker, volgens de WHO.

- 2p 30 Leg in twee stappen uit dat de uitvoersubsidies aan suikerboeren in de EU ten koste gaan van de winst van suikerboeren in Brazilië.

De suikerboeren in de EU worden nog steeds door allerlei maatregelen van de EU beschermd. Zo zijn de invoerrechten op suiker van buiten de EU niet afgeschaft.

Gebruik informatiebron 8.

2p 31 Bereken hoeveel procent geïmporteerde suiker zonder invoerrechten, goedkoper is dan in Europa geproduceerde suiker. Schrijf je berekening op.

1p 32 De productie- en exportlimiet van suiker in de EU wordt afgeschaft. Braziliaanse suikerboeren verwachten dat daardoor hun inkomen nog verder zal dalen.

Hieronder staan vijf economische verschijnselen:

1 afschaffing productie- en exportlimiet in de EU

2 daling suikerprijs op de wereldmarkt

3 stijging uitvoer van suiker uit de EU

4 stijging aanbod van suiker op de wereldmarkt

5 daling inkomen van suikerboeren in ontwikkelingslanden

In welke regel staan deze verschijnselen zo dat een logische gedachtegang ontstaat?

A 1 → 2 → 3 → 4 → 5

B 1 → 2 → 4 → 3 → 5

C 1 → 3 → 2 → 4 → 5

D 1 → 3 → 4 → 2 → 5

E 1 → 4 → 2 → 3 → 5

F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

De Braziliaanse suiker wordt verkocht op de wereldmarkt, waar de suiker in dollars (USD) wordt verhandeld.

Gebruik informatiebron 9.

1p 33 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De koers van de US dollar ten opzichte van de Braziliaanse real is ...(1)... (gedaald / gestegen). Dit is ...(2)... (gunstig / ongunstig) voor de Braziliaanse suikerboeren.

Zoete handel met bittere smaak

---

informatiebron 8 suikerprijzen in de EU

invoerrechten suiker per 100 kilogram	€ 42
in de EU geproduceerde suiker per 1 kilogram	€ 2
geïmporteerde suiker, inclusief invoerrechten per 1 kilogram	€ 2,15

informatiebron 9 wisselkoers Braziliaanse real (BRL) en 1 dollar (USD)

jaar	jaargemiddelde BRL
2011	1,99
2012	1,76
2013	1,67
2014	1,96
2015	2,16
2016	2,35
2017	3,34
2018	3,49

Toelichting:

In 2011 is BRL 1,99 gelijk aan USD 1.

Jazeker een hypotheek

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 10 en 11 in de bijlage.

Shakir en Brenda willen graag een huis kopen, daarvoor hebben ze een hypotheek nodig van de bank. Deze hypothecaire geldlening is een lening, waarbij het huis als onderpand dient. Als Shakir en Brenda de hypothecaire lening niet meer kunnen betalen, kan de bank het onderpand (het huis) verkopen. Een persoonlijke lening daarentegen kent geen onderpand.

Kelvinstraat 38, Bergstroom
€ 230.000

- 1p **34** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Bij een hypothecaire lening loopt de kredietverstrekker een ...(1)... (even groot risico als / groter risico dan / kleiner risico dan) bij een persoonlijke lening. Het rentepercentage bij een hypothecaire lening zal vanwege het onderpand ...(2)... (gelijk / hoger / lager) zijn dan bij een persoonlijke lening.
- 2p **35** Shakir en Brenda hebben een begroting gemaakt om het maximale hypotheekbedrag te berekenen. De bank kijkt niet alleen naar het inkomen, maar houdt ook rekening met de uitgaven.
→ Noem een uitgave waarmee de bank rekening houdt voor de hoogte van de hypothecaire lening. Leg uit waarom de bank hiermee rekening houdt.
- 1p **36** Op dit moment hebben Shakir en Brenda nog een huurwoning.
→ Bedenk een reserveringsuitgave waar Shakir en Brenda rekening mee moeten houden als ze een eigen huis gekocht hebben. Licht het antwoord toe.

Shakir en Brenda zijn geïnteresseerd in het huis Kelvinstraat 38 met een vraagprijs van € 230.000. De bank berekent aan de hand van het nettojaarinkomen hoeveel hypotheek ze kunnen krijgen. De huidige hypotheekrente is 3,25%.

Gebruik informatiebron 10 en 11.

- 2p **37** Bereken dat Shakir en Brenda onvoldoende hypotheek kunnen krijgen om de vraagprijs van dit huis te financieren. Schrijf je berekening op.

Jazeker een hypotheek

informatiebron 10 maandbegroting van Shakir en Brenda

inkomsten		uitgaven	
netto-maandinkomen Shakir	€ 1.728	vaste lasten	€ 1.635
netto-maandinkomen Brenda	€ 1.350	reserveringsuitgaven	€ 470
		huishoudelijke uitgaven	€ 530
totale inkomsten	€ 3.078	totale uitgaven	€ 2.635

informatiebron 11 overzicht maximale hypotheekbedrag* bij 10 jaar vast

hypotheekrentepercentage	3,25%
gezamenlijk netto-jaarinkomen × € 1.000	
14 tot 20	€ 126.000
20 tot 26	€ 172.000
26 tot 32	€ 221.000
32 tot 38	€ 280.000
38 tot 44	€ 362.000

* Om het maximale hypotheekbedrag te berekenen moet het laagste netto-jaarinkomen maar voor 60% meegerekend worden.

Op volle toeren

De Nederlandse economie groeide in de periode 2014-2018 sterk. In 2017 groeide de economie zelfs met 2,9%, de hoogste groei sinds 2008.

- 1p **38** Welke instantie berekent de economische groei en op welke manier?
- A het CBS, die de groei van het nationaal inkomen berekent
  - B het CBS, die de groei van het gemiddeld besteedbaar inkomen berekent
  - C het CPB, die de groei van het nationaal inkomen berekent
  - D het CPB, die de groei van het gemiddeld besteedbaar inkomen berekent
- 2p **39** Door de economische groei in de periode 2014-2018 ontstond er krapte op de arbeidsmarkt, met als gevolg dat er veel moeilijk vervulbare vacatures waren.
- Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
- Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.*
- Economische groei heeft geleid tot krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt. De ...(1)... (beroepsbevolking / werkgelegenheid) stijgt dan harder dan de ...(2)... (beroepsbevolking / werkgelegenheid). De lonen kunnen gaan stijgen door het achterblijven van ...(3)... (de vraag naar / het aanbod van) arbeid.

- 1p **40** Sommige economen vinden dat een loonstijging in Nederland kan leiden tot een toename van de werkloosheid.
Hieronder staan vijf economische verschijnselen:
1 de lonen stijgen
2 de afzet daalt
3 de bedrijfskosten stijgen
4 de verkoopprijzen stijgen
5 de werkloosheid kan stijgen
In welke regel staan deze verschijnselen zo dat, volgens de economen, een logische gedachtegang ontstaat?
- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5
- 2p **41** Dezelfde economen vinden ook dat het tekort aan werknemers op de arbeidsmarkt zou kunnen afnemen als er meer gebruik gemaakt wordt van technologische ontwikkelingen.
→ Leg uit dat door technologische ontwikkelingen het tekort op de arbeidsmarkt kan afnemen.
- 1p **42** Vooral in bepaalde sectoren is het moeilijk om vacatures in te vullen. Er is een groot tekort aan werknemers in bijvoorbeeld: het onderwijs, de zorg, de ICT-sector en aan vakmensen. Op verschillende manieren proberen werkgevers toch werkzoekenden aan te trekken.
→ Noem een manier waarop werkgevers proberen werkzoekenden aan te trekken.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.